

An Analysis of Teachers' Perceptions and Lived Experiences of Factors Affecting Lying among Elementary School Students (A Qualitative Phenomenological Study)

Eshagh Shirinkam^{1*}

¹ Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran

* **Corresponding author:** e.shirinkam61@gmail.com

Received: 2024-12-04

Accepted: 2025-04-21

Abstract

Background and Objective: The purpose of this study was to investigate teachers' experiences in the field of factors affecting lying among elementary school students.

Research Method: Since the researcher intended to find teachers' lived experiences in the field of factors affecting lying among elementary school students; therefore, a phenomenological strategy was chosen. The research field and the study population were school teachers in Minab city. The sampling method in this study was carried out in a purposive and criterion-based manner. A total of 14 teachers from Minab city schools were invited to participate, of whom 6 were male and 8 were female. The theoretical saturation principle was used to complete the sampling. The participants' experiences were drawn in two patterns.

Findings: The findings from the interviews with the participants included two explanatory categories: 1- Factors affecting lying 2- Necessary strategies to reduce lying in children.

Conclusion: The participants presented necessary strategies to reduce lying in children

Keywords: Lived experiences, Teachers, Elementary school, Students, Lying phenomenology

© 2019 Journal of New Approach to Children's Education (JNACE)

This work is published under CC BY-NC 4.0 license.

© 2022 The Authors.

How to Cite This Article: Shirinkam, E . (2025). An Analysis of Teachers' Perceptions and Lived Experiences of Factors Affecting Lying among Elementary School Students (A Qualitative Phenomenological Study). *JNACE*, 7(2): 21-33.

واکاوی ادراکات و تجارب زیسته معلمان از عوامل مؤثر بر دروغ‌گویی در بین دانش آموزان دوره ابتدایی (یک مطالعه کیفی پدیدارشناسی)

اسحق شیرین کام^{۱*}

^۱ استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان تهران ایران
* نویسنده مسئول: e.shirinkam61@gmail.com

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۴/۰۲/۰۱

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۹/۱۴

چکیده

زمینه و هدف: هدف از انجام این پژوهش بررسی تجارب معلمان در زمینه عوامل مؤثر بر دروغ‌گویی در بین دانش آموزان دوره ابتدایی بود. روش پژوهش: از آنجایی که پژوهشگر قصد داشت تجربه زیسته معلمان در زمینه عوامل مؤثر بر دروغ‌گویی در بین دانش آموزان ابتدایی را پیدا کند؛ لذا راهبرد پدیدارشناسی انتخاب شد. میدان تحقیق و جامعه مورد مطالعه معلمان مدارس شهر میناب بودند. روش نمونه گیری در این پژوهش به شیوه هدفمند و ملاکی انجام شد. از بین معلمان مدارس شهر میناب در مجموع از ۱۴ نفر برای مشارکت دعوت به عمل آمد که ۶ نفر آنان معلمان مرد و ۸ نفر زن بودند. اصل اشباع نظری برای اتمام نمونه گیری مورداستفاده قرار گرفت. تجارب مشارکت کنندگان در دو الگو ترسیم گردید.

یافته ها: یافته های حاصل از مصاحبه با مشارکت کنندگان شامل دو مقوله تبیینی: ۱- عوامل مؤثر بر دروغ‌گویی، ۲- راهکارهای لازم برای کاهش دروغ‌گویی در کودکان بود. نتیجه گیری: ارائه راهکارهای لازم جهت کاهش دروغ‌گویی در کودکان از سوی مشارکت کنندگان ارائه گردید.

واژگان کلیدی: تجارب زیسته، معلمان، دانش آموزان ابتدایی، دروغ‌گویی، پدیدارشناسی

تمامی حقوق نشر برای فصلنامه رویکردی نو بر آموزش کودکان محفوظ است.

شیوه استناد به این مقاله: شیرین کام، اسحق. (۱۴۰۴). واکاوی ادراکات و تجارب زیسته معلمان از عوامل مؤثر بر دروغ‌گویی در بین دانش آموزان دوره ابتدایی (یک مطالعه کیفی پدیدارشناسی). فصلنامه رویکردی نو بر آموزش کودکان، ۷(۲): ۳۳-۲۱.

مقدمه

مستقیم و مطابق با انتظارات افراد جامعه از یکدیگر پیش نمی‌رود. یکی از نمودهای فراز و نشیب در این زندگی روزمره، پدیده دروغ‌گویی است (مختاری، احمدی و مومنی زاده، ۱۴۰۱). وقتی که شخصی به دروغ متوسل می‌شود، دروغ را نه برای دوری از زندگی روزمره داشتن با مردم، بلکه برای تداوم آن می‌گوید. به عبارتی فرد در راستای امنیت بنیادین وجودی در زندگی روزمره است که دروغ را برمی‌گزیند. بر اساس نظام امنیت

دروغ‌گویی از نظر لغوی به معنای کتمان واقعیت است و بیان سخنی که واقعیت خارجی برای گوینده ندارد. فرد دروغ‌گو از طریق دروغ گفتن، ضعف‌های خود را می‌پوشاند و شنونده را گمراه می‌سازد. خود را از مجازات نجات می‌دهد و بدین‌وسیله توجه دیگران را به خود جلب می‌کند (رستم زاده و شیرین کام، ۱۳۹۸). زندگی روزمره اجتماعی انسان‌ها همواره در مسیری

بنیادین، شخص وجود خود را در ارتباط با دنیای متشکل از آدم‌ها و اشیا تجربه می‌کند، دنیایی که از طریق اعتماد بنیادین، شناسایی شده و سازمان‌یافته است. نظام امنیت بنیادین، منشأ احساس امنیت وجودی است و از نظر هستی‌شناختی، ایمن بودن یعنی در اختیار داشتن پاسخ‌هایی در سطح ناخودآگاه و خودآگاهی عملی برای بعضی پرسش‌های وجودی بنیادین که همه آدمیان در طول عمر خود به نحوی مطرح کرده‌اند (ولایتی، ابراهیم پور، علیزاده و عباس زاده، ۱۴۰۱).

در مفهوم لغوی، دروغ معنای خلاف حقیقت و واقعیت (مصطفوی، ۱۳۶۸)، و ضد راست‌گویی (ابن منظور، ۱۴۱۹) است. دروغ در اصطلاح، به معنای مطابقت نکردن خبر با واقعیت است (امین، ۱۳۷۴). گاهی اوقات ما به دروغ متوسل می‌شویم و دیگران نیز به ما دروغ می‌گویند (DePaulo, 2004).

دروغ‌گویی پدیده‌ای با ابعاد مختلف است. محققان بر زمینه‌هایی تمرکز می‌کنند که در آن دروغ‌گویی و تصمیم‌گیری درباره دروغ‌گویی افراد است (Baker Kimberly, 2008). برای مثال دروغ‌ها را می‌توان از نظر دروغ‌گو و همچنین روابطی در نظر گرفت که آنها را به هم پیوند می‌دهد. تحقیقات نشان می‌دهد که افراد بسته به درک خود از نزدیکی، اهمیت و سطح صمیمیت روابط، به روش‌های مختلف دروغ می‌گویند (DePaulo, Kashy, 1998). دروغ‌های بی‌اهمیت و کمتری در روابط نزدیک و مهم درمقایسه با روابط زودگذر یا با آشنایان رخ می‌دهد (DePaulo, 2004).

انحراف به رفتاری اشاره دارد که از هنجارهای اجتماعی به دور است. رفتارهای انحرافی یکی از آسیب‌های اجتماعی‌اند که برخلاف هنجارهای اجتماعی، از فرد سر می‌زنند و کارکردهای او را مختل می‌کنند و به تبع آن، کارکرد خانواده و جامعه را تحت‌الشعاع قرار می‌دهند. افراد در فرایند رشد خود در جامعه، با رفتار انحرافی مواجه می‌شوند و آن را فرامی‌گیرند که این خود باعث بروز اختلال در نظم جامعه می‌شود و ساختار جامعه را با خطر بی‌نظمی مواجه می‌کند.

ازجمله رفتارهای مرتبط با دروغ‌گویی از دوران کودکی، مواجهه فرد با دروغ است. اطرافیان وقتی به دروغ سخن می‌گویند و کودک آن را مشاهده می‌کند، عملاً از طریق مشاهده و الگوبرداری، دروغ‌گویی را در خود درونی می‌کند. با آنکه دروغ از نظر زمانی و مکانی دارای کم و کیف یکسانی نبوده است، عمر آن شاید به بلندی عمر زبان و درازای تاریخ تفکر باشد؛ به‌طوری که می‌توان فرض کرد همیشه با انسان اجتماعی همراه بوده است (کُتبی، ۱۳۹۷). این ویروس دروغ به‌گونه‌ای در وجودمان آشیانه امنی پیدا کرده است که خودمان هم غافلیم. خودمان حتی به خودمان هم دروغ می‌گوییم؛ یعنی با تکرار این

دروغ آنچنان در اذهان همگی پاک شده است که دیگر دروغ پلیس، زن و بچه، در مقابل اداره مالیات، رئیس اداره و دولت امری عادی شده است (نراقی، ۱۳۹۷). اگر مسئله یا مصیبت دروغ را جدی بگیریم، قصد مبارزه با آن و بازیابی یکی از ارزش‌های ملی و اسلامی عمده بدون بررسی همه‌جانبه، ریشه‌یابی صادقانه و برنامه‌ریزی پر دامنه امکان‌پذیر نخواهد بود (بازرگان، ۱۳۹۶). بیشتر افراد هنگام دروغ گفتن احساس ناراحتی می‌کنند و به‌طور غریزی می‌کوشند از دروغ خود فاصله بگیرند. دروغ‌گوها هنگام دروغ‌گویی از اشاره کردن به خودشان طفره می‌روند و از به کار بردن ضمیر «من» یا «مرا» اجتناب می‌کنند (باربارا و آلن، ۱۳۹۷) با توجه به آمارهای ذکر شده به نظر می‌رسد پدیده دروغ‌گویی در جامعه ما نیز مانند دیگر جوامع رواج دارد (محدثی گیلوایی و فلسفی، ۱۳۹۴).

کج‌روی و تخطی از هنجارها همواره در طول تاریخ بشر وجود داشته است. در عصر حاضر، خرده‌فرهنگ‌های بسیاری در جامعه شکل گرفته‌اند که لزوماً هماهنگی هنجاری و ارزشی ندارند؛ در نتیجه نمی‌توان حتی به‌طور قاطع، تعریف یکسانی را از کج‌روی و انحراف اجتماعی ارائه داد؛ برای مثال، عده‌ای بدحجابی را افتخار و معیار امتیاز خود می‌دانند و گروهی دیگر آن را در دسته گناهان کبیره قرار می‌دهند (ستوده، ۱۳۹۹). در تمام جوامع بشری، همه افراد به‌طور یکسان از هنجارها و ارزش‌های اجتماعی پیروی نمی‌کنند؛ از این‌رو، جامعه متابعت‌کنندگان هنجارهای اجتماعی را هم‌نوا و ناقضین آن‌ها را نا هم‌نوا می‌نامد. از میان اشخاص ناهنجار، کسانی که رفتار ناهنجارشان تداوم داشته باشد، کج‌رو یا منحرف و رفتار آن‌ها نیز کج‌روی یا انحراف اجتماعی نامیده می‌شود (معیدفر و مقیمی اسفند آبادی، ۱۳۹۱) یکی از این انحرافات، دروغ‌گویی است. در مفهوم لغوی، دروغ معنای خلاف حقیقت و واقعیت (مصطفوی، ۱۳۶۸)؛ و ضد راست‌گویی ابن منظور، ۱۴۱۹ است. دروغ در اصطلاح، به معنای مطابقت نکردن خبر با واقع است (امین، ۱۳۷۰) گاهی اوقات ما به دروغ متوسل می‌شویم و دیگران نیز به ما دروغ می‌گویند (DePaulo, 2004). دروغ‌گویی پدیده‌ای با ابعاد مختلف است. محققان بر زمینه‌هایی تمرکز می‌کنند که در آن دروغ‌گویی و تصمیم‌گیری درباره دروغ‌گویی افراد است (Baker, 2008)؛ برای مثال دروغ‌ها را می‌توان از نظر دروغ‌گو و همچنین روابطی در نظر گرفت که آن‌ها را به هم پیوند می‌دهد. تحقیقات نشان می‌دهد که افراد بسته به درک خود از نزدیکی، اهمیت و سطح صمیمیت روابط، به روش‌های مختلف دروغ می‌گویند (DePaulo, Kashy, 1998). دروغ‌های بی‌اهمیت و کمتری در روابط نزدیک و مهم درمقایسه با روابط زودگذر یا با آشنایان رخ می‌دهد (DePaulo, 2004). یکی از مسائل مطرح

براساس پژوهش خدامرادی (۱۳۹۷) کسب منفعت، جبران ضعف، حفظ وضعیت فعلی، ترس از ضرر و ابراز وجود، از دلایل و انگیزه‌های دروغ‌گفتن‌اند. مجموعه‌ای از عوامل فضا را برای گفتن دروغ مهیا می‌کنند که با عنوان شرایط میانجی معرفی شده‌اند و عبارت‌اند از: حفظ آبرو، اقتضای شرایط موجود، ضعف فرهنگی و تربیتی و بحران ارتباطی. دروغ‌گفتن تعاملات اجتماعی را سست و گاه قطع می‌کند، دروغ‌های دیگر را به بار می‌آورد، اعتبار اجتماعی افراد را خدشه‌دار می‌کند و دروغ‌گفتن را به بقیه هم تلقین می‌کند. به یک معنای کلی‌تر، به‌شدت بر روابط و تعاملات اجتماعی تأثیر می‌گذارد. مجموعه‌ای عوامل وجود دارند که دروغ‌گفتن را تسهیل می‌کنند که می‌توان به مواردی همچون «حفظ آبرو، اقتضای شرایط موجود، ضعف فرهنگی و تربیتی و بحران ارتباطی» اشاره کرد. دروغ‌گفتن و رواج آن در سطح جامعه پیامدهایی را به‌دنبال می‌آورد که مهم‌ترین آنها عبارت‌اند از: ۱- پیامدهای مثبت: مثل از آب کشیدن گلیم خویش و ختم غائله‌ها؛ ۲- پیامدهای منفی: سست و یا قطع‌شدن تعاملات اجتماعی. از شرایط مداخله‌گری که دروغ‌گفتن را تسهیل می‌کند، بحران ارتباطی است. بحران ارتباطی مفهومی انتزاعی و کلی است که به ضعف ارتباط، کمبود صمیمیت، اعتماد پایین و ... اشاره دارد.

اظهارنظر (Maysare, 2016) توضیح می‌دهد که در مطالعه روان‌شناسی، فردی که دروغ می‌گوید اغلب دارای توانایی خوبی در خلق داستان‌های خیالی برای حمایت از دروغ خود است. این نشان می‌دهد که آن‌ها تنها به بیان دروغ نمی‌پردازند بلکه داستانی پیچیده و قانع‌کننده برای پوشاندن حقیقت فراهم می‌کنند. این توانایی ممکن است بر اساس چندین عامل باشد، ازجمله مهارت‌های ارتباطی، درک روان‌شناسی دیگران و توانایی کنترل احساسات و حالت چهره. به همین دلیل، در شرایطی که فریبی رخ می‌دهد، دشوار است برای شنونده یا طرف دیگر دروغ را تشخیص دهد، به‌ویژه اگر عامل بتواند داستانی منطقی و جالب ارائه دهد. این موضوع بحث بیشتری درباره اخلاق در ارتباطات، اهمیت درگیر شدن با همدلی و چگونگی تشخیص تفاوت بین حقیقت و دروغ در تعاملات روزمره باز می‌کند.

بر اساس نتایج Darmanus, Astuti & Purwanti, (2022) عواملی که بر یادگیرندگان تأثیر می‌گذارد تا دروغ بگویند، داخلی هستند، مانند تلاش‌های پیشگیرانه زود هنگام برای اجتناب از مشکلات و عوامل فوری نیز تحت تأثیر محیط دوستانه قرار دارند. سپس ترس از توبیخ والدین و غیره، تلاش‌های انجام‌شده بین معلمان همروم و معلم درس برای تغییر رفتار یادگیرندگان آینده است.

در جامعه ما، گرایش بیشتر مردم به دروغ‌گویی است. کمرنگ شدن صداقت در جامعه و نمود آن در قالب زیرکی، متوسل‌شدن بعضی افراد به این اخلاق پست فردی برای دستیابی به اهداف جمعی و فردی ناصحیح و عواملی از این دست، ضرورت پژوهش در این مبحث را پرورش داد. پژوهش‌ها نشان می‌دهد با وجود آنکه دروغ‌گویی در بیشتر فرهنگ‌ها و ادیان نکوهش شده است، در همه جوامع انسانی به‌گونه جدی شایع است. به گزارش خبرگزاری فرانسه از لندن، پژوهشگران دانشگاه کالیفرنیا جنوبی در لس‌آنجلس، در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که هر آمریکایی هر هشت دقیقه یک بار دروغ می‌گوید. در ایران پژوهشی که با عنوان نظرسنجی از مردم تهران درباره خصوصیات ایرانی‌ها انجام شده است، درباره مهم‌ترین خصوصیات منفی ایرانیان، دروغ‌گویی در مقام نخست قرار می‌گیرد و ۱۲ درصد پاسخگویان مهم‌ترین صفت منفی ایرانیان را دروغ‌گویی دانسته‌اند (کتبی، ۱۳۷۷) در پیمایشی که در سطح ملی از اعضای هیئت‌علمی دانشگاه‌ها به‌صورت مجازی انجام شده است، پاسخگویان به رواج دروغ‌گویی اشاره کرده‌اند (فراسخواه، ۱۳۹۴).

پیشینه تحقیق

مطالعه محدثی گیلوایی و فلسفی (۱۳۹۴) با عنوان «تحلیلی جامعه‌شناختی از آمادگی برای دروغ‌گویی»، نشان داد که به‌طور کلی زنان کارمند کمتر از دو گروه دیگر زنان در موقعیت تسهیل‌کننده روابط اجتماعی به نسبت دو موقعیت دیگر، بیشتر دروغ می‌گویند.

افراسیابی و محمدی چپگویی (۱۳۹۵) در مقاله‌ای با عنوان بررسی رابطه بین صداقت اجتماعی و احساس آ نومی در بین شهروندان شهر یزد، نشان دادند بین میزان صداقت اجتماعی و میزان احساس آ نومی، ۰/۳۱ - بوده است، همچنین سطح معناداری برابر با ۰/۰۰۰ به‌دست‌آمده است، یعنی با افزایش میزان احساس آ نومی در جامعه، میزان صداقت اجتماعی کاهش می‌یابد.

قاسمی و محدثی گیلوایی (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان «مطالعه جامعه‌شناختی دروغ‌گویی در روابط بیناجنسی» مورد زوج‌های تهران (۱۳۹۵-۱۳۹۶) را بررسی کرده‌اند. یافته‌ها حاکی از آن بود که نوع روابط زوج‌های دائم و قانونی به‌صورت تام شکل می‌گیرد که در زوج‌های نامزد و هم‌خانه‌ای روابط به‌صورت محدود است. دروغ‌گویی بر اساس کارکردی که برای فرد دارد، در زوج‌های قانونی و دائم به‌عنوان مفر، در زوج‌های نامزد به‌عنوان تسهیل در رابطه و در زوج‌های هم‌خانه‌ای به‌عنوان سلاح و کسب لذت بیشتر اتفاق می‌افتد.

(2011) Jeong Cho نیز مقاله‌ای با عنوان «تفاوت‌های فرهنگی در نحوه تبیین گرایش افراد به دروغ‌گویی و راست‌گویی» نوشته است. یافته‌ها نشان می‌دهد که در جوامع فردگرا، بهانه‌های رابطه محور چندان پذیرفته نیست. درواقع در این فرهنگ‌ها، صفات فردی مهم‌تر از عناصر فرهنگ‌های جمع‌گرایانه نظیر فرهنگ کره هستند (به نقل از قاسمی و محدثی گیلویی، ۱۳۹۶).

Harris (2013) در کتاب دروغ/ اراده آزاد، دروغ، بی‌اعتمادی و قابل اعتماد نبودن را در عملی واحد خلاصه می‌کند. دروغ هم ناتوانی از فهم دیگران است، هم بی‌اشتیافی به فهمیده شدن. دروغ گفتن نوعی پس نشستن از ایجاد رابطه است. ما با دروغ‌گویی، امکان نگاه به جهان را آن‌چنان که هست، از دیگران دریغ می‌کنیم. بی‌صدافتی ما نه تنها بر تصمیم‌هایی اثر می‌گذارد که دیگران می‌گیرند، غالباً معین نیز می‌کند که آن‌ها اساساً چه تصمیم‌هایی می‌توانند بگیرند (به نقل از قاسمی و محدثی گیلویی، ۱۳۹۶).

(2017) Arcimowicz, Cantarero, Soroko به تحلیل کیفی انگیزه و پیامدهای دروغ‌گویی (دروغ روزمره) پرداخته‌اند. تجزیه و تحلیل موضوعی مطالب به دنبال عناصر تدوین نظریه، به نوع‌شناسی دروغ‌پردازی گسترده‌ای منجر شد که نه تنها شامل هدف دروغ (دروغ‌گو در مقابل دیگران)، شامل انگیزه (حفاظت در مقابل آوردن مزایا) نیز می‌شود. تجزیه و تحلیل آنچه مانع از بیان حقیقت می‌شود، یعنی مجازات، از دست دادن روابط، ناراحتی افراد دروغ‌گو و پیش‌بینی نشده انتقاد برای بیان حقیقت است. همچنین (2017) Daniel Durr در پژوهش خود به این نتیجه رسید که تکامل زبان با توسعه دروغ گفتن همراه بوده است. برقراری ارتباط به همان اندازه داشتن زبان ساده است و پیچیده‌تر نیست. ظهور زبان بیشتر در ارتقای زبان بشر است

(2021) Christopher Provinzo در پایان‌نامه خود، با بررسی چه چیزی یک دروغ را می‌سازد؟ تفاوت بین دروغ‌های عمدی و اشتباهات صادقانه را بررسی کرده است. نتایج نشان داد که شرکت‌کنندگان از انواع مختلف نشانه‌ها برای طبقه‌بندی اشتباهات صادقانه و دروغ‌های عمدی استفاده می‌کنند. به یادماندن و نداشتن انگیزه، رایج‌ترین دلیلی بود که شرکت‌کنندگان برای طبقه‌بندی یک گزاره نادرست به عنوان یک اشتباه صادقانه ارائه کردند. انگیزه، شهرت و وجود نشانه‌های غیرکلامی بیشتر با دروغ‌های عمدی مرتبط بود.

مطالعه (2021) Raine and Wigman درباره آیا دروغ گفتن ملزم به تعهد است؟ بررسی تجربی پیش‌فرض‌ها، مفاهیم و اقدامات فریبده را نشان داد که افراد درواقع دروغ گفتن با ابزارهای غیرمستقیم را ممکن می‌دانند و این نشان می‌دهد که

مردم مفهوم گسترده‌تری را از دروغ‌گویی، نسبت به آن چیزی دارند که معمولاً فرض می‌شود. قضاوت‌های دروغ تا حدی که تصور می‌شود، دروغ‌گویان را به ادعاهای نادرست باور شده‌ای متعهد می‌کند که اعلام کرده‌اند.

با مرور پژوهش‌های پیشین می‌توان دریافت که در تحقیقات داخلی، به مباحث بسیاری از جمله بررسی صداقت اجتماعی و احساس آنومی، مطالعه جامعه‌شناختی دروغ‌گویی در روابط بیناجنسی، علل اجتماعی مؤثر بر دروغ‌گویی و همچنین بررسی رابطه دروغ با متغیرهای سن و جنسیت و رشته تحصیلی و مذهب پرداخته شده است. تحقیقات خارجی نیز بیشتر به بحث جامعه‌شناختی دروغ، تفاوت فرهنگی، عوامل موقعیتی، بی‌اعتمادی، ویژگی‌های دروغ و ... پرداخته‌اند. هرکدام از یک جنبه، این مسئله را بررسی کرده‌اند. همچنین این پژوهش‌ها بیشتر در راستای بیان دیدگاه‌ها، نگرش‌ها و احساسات در ارتباط با مسئله میزان دروغ‌گویی است. کمرنگ شدن صداقت در جامعه و نمود آن در قالب زیرکی، متوسل شدن بعضی افراد به این اخلاق پست فردی برای دستیابی به اهداف جمعی و فردی ناصحیح و عواملی از این دست، ضرورت پژوهش در این مبحث را پرورش داد لذا، پژوهش در پی است سؤال این پاسخ به دستیابی عوامل مؤثر بر دروغ‌گویی در بین دانش آموزان دوره ابتدایی کدامند؟ پاسخگویی علمی به این مسئله هدف اصلی تحقیق است.

روش‌شناسی

روش پژوهش پژوهشگر از آنجاکه قصد داشت تجربه زیسته معلمان در زمینه عوامل مؤثر بر دروغ‌گویی در بین دانش آموزان ابتدایی را پیدا کند لذا انتخاب پدیدارشناسی راهبرد شد. پیازه که روشی مشابه این راهبرد در تحقیقات خود مورداستفاده قرار می‌داد تا دریابد چگونه اطراف جهان کودکان را می‌فهمند. در این، مطالعه بر اساس موضوع شناختی معرفت پارادایم -تفسیری برساختی که معتقد است فهم و درک واقعیت اجتماعی باید متکی بر تجربه افراد از آن واقعیت اجتماعی یافته باشد، ها در تعامل محقق و سوژه موردبررسی شفاهی به‌طور شفاهی از طریق گفت‌وگو خلق و تولیدشده‌اند. پس‌از آن، مورد ارزیابی و بازاندیشی قرار گرفته و عنوان به محصول تعاملی مشترک جهان اجتماعی سوژه‌ها توضیح شده داده و تشریح‌اند. میدان تحقیق شامل هم معلمان ابتدایی شهرمیناب است که مورد دروغ‌گویی دانش آموزان قرار گرفته‌اند. نمونه‌گیری به شیوه هدفمند و ملاکی انجام شد؛ یعنی افرادی برای مشارکت دعوت شدند که معیارهای مهم و از پیش تعیین‌شده موردنظر پژوهشگر را داشتند؛ و از بین معلمان مدارس شهر میناب درمجموع از ۱۴ نفر برای مشارکت دعوت به عمل آمد که ۶ نفر آنان معلمان مرد و

۸ نفر زن بودند. اصل اشباع نظری برای اتمام نمونه‌گیری مورد استفاده قرار گرفت. جهت گردآوری داده‌ها از یک منشور مصاحبه نیمه ساختاریافته استفاده شد. مصاحبه‌ها در زمان فراغت معلمان و در محیطی آرام و به‌دور از هر نوع عامل مزاحم و استرس‌زا صورت می‌گرفت. اطمینان داده می‌شد که نام مصاحبه‌شوندگان و یا سایر اطلاعات شخصی بر روی متون پیاده نشده و متن حاصل از گفته‌های آن‌ها درج نمی‌شود و اصل رازداری و محرمانه ماندن اطلاعات در تمام مراحل پژوهش رعایت می‌شود. مدت مصاحبه‌ها بین ۲۱ تا ۴۱ دقیقه متغیر بود. در قالب مصاحبه یافته ساخت نیمه، با طرح سؤالات باز تلاش شد داده‌هایی جمع‌آوری شود که محدود به پاسخ‌های مشخص و از پیش تعیین شده نباشد. بدین منظور، فهرستی از آیت‌ها و پرسش‌های اصلی موردنظر فراهم شد. یکی از پژوهشگران با

طرح سؤالات کلی درباره شرایط و موقعیت‌هایی که دروغ‌گویی دانش‌آموزان اتفاق افتاده است، تلاش کرد که مشارکت‌کنندگان وارد گفت‌وگو شوند و با جلب اعتماد پاسخگو و ایجاد گفت‌وگویی همدلانه، فضای مناسبی برای طرح پاسخ‌های صادقانه آن‌ها نسبت به سؤالات پژوهش فراهم شود. تمامی مصاحبه‌ها با جلب رضایت مشارکت‌کنندگان در مرکز آموزشی شهر میناب انجام شد. برای اطمینان‌پذیر کردن داده‌ها با طرح این سؤال که آیا یافته‌های حاضر مشابه تجربیاتی است که معلمان مشارکت‌کننده داشته‌اند، از بررسی توسط اعضا استفاده شد. برای این کار کدگذاری‌های پژوهش به ۷ تن از مصاحبه‌شوندگان برگشت داده شد و از آن‌ها درخواست شد که نظر خود را راجع به کدهای نوشته‌شده درباره مصاحبه خود بیان کنند که آیا منظور آن‌ها همین بوده است یا خیر.

یافته‌ها

جدول ۱: اطلاعات مصاحبه

کد	جنسیت	وضعیت تا هل	مقطع تدریس	مدرک تحصیلی	سابقه تدریس
M1	زن	متاهل	سوم	لیسانس	۷ سال
M2	زن	متاهل	چهارم	لیسانس	۱ سال
M3	زن	متاهل	ششم	لیسانس	۲ سال
M4	مرد	متاهل	ششم	لیسانس	۲۰ سال
M5	مرد	متاهل	دوم	کارشناسی ارشد	۲۲ سال
M6	زن	متاهل	سوم	لیسانس	۷ سال
M7	زن	متاهل	اول	لیسانس	۱۹ سال
کد ۸	مرد	تا هل	دوم	فوق لسانی	۲۹ سال
M9	زن	متاهل	سوم	لیسانس	۱۵ سال
M10	زن	متاهل	چهارم	لیسانس	۱۲ سال
M11	زن	متاهل	ششم	لیسانس	۲۲ سال
M12	مرد	متاهل	ششم	لیسانس	۲۵ سال
M13	مرد	متاهل	سوم	کارشناسی ارشد	۲۶ سال
M14	مرد	متاهل	ششم	لیسانس	۱۷ سال

تحلیل داده‌های دروغ‌گویی و ارائه تقسیم‌بندی دقیق برای آن‌ها، امر مشکلی است. چراکه داده‌ها با یکدیگر بسیار همپوشانی دارند. این نزدیکی محتوایی که داده‌ها با یکدیگر دارند، تقسیم‌بندی را با مشکل مواجه کرده است. فرایند مذکور یافته‌ها تحلیل مصاحبه‌ها بر اساس اصول راهبرد پدیدارشناسی بود. هدف از تحلیل داده‌ها استخراج مقوله‌های توصیف بود. طبق نظر پدیدارشناسان اولیه، تعدادی معدود از مقوله‌های توصیف

بیانگر درک سؤژه‌ها از پدیده‌ی مورد مطالعه است. (بارنارد، به نقل از محمد پور، ۱۳۹۳) کدگذاری‌ها به روش سه مرحله‌ای (باز، محوری و گزینشی) و مقایسه مداوم اشتراوس و کور بین (۲۰۲۲) انجام شد. در مجموع ۳۶ کدباز، ۵ مقوله محوری و ۴ مقوله گزینشی به دست آمد. جدول ۲- نمونه‌ای از پالایش کدگذاری باز به شیوه مقایسه مداوم را نشان می‌دهد.

جدول ۲: پالایش کدگذاری

کدگذاری باز (مقوله‌های توصیفی)	کدگذاری محوری ۰ مقوله تفسیری	کدگذاری گزینشی و بازنگری کدها (مقوله تبیینی)
تناقض در صحبت‌ها، پاسخ‌های غیرواقعی، تغییر رفتار ناگهانی، پوشاندن خطاها، اجتناب از توضیح جزئیات-حرف زدن قبل از فکر کردن-	شناخت علائم دروغ‌گویی کودک	شناسایی علائم نمادهای دروغ‌گویی
جلب‌توجه، اجتناب از پیامدهای منفی، آزمایش رفتار جدید یا بهبود اعتمادبه‌نفس، جلوگیری از مشکلات، تقلید از دیگران، خیال‌پردازی، احساس ناامنی یا ناتوانی در بیان واقعیت-پنهان کاری -کنجکاوی -بزرگ نمایی- توقع سنگین و بی‌جای والدین و مربیان-حسادت و رقابت-نیاز به جلب‌توجه الگوی غلط-	علل دروغ‌گویی کودکان	عوامل مؤثر بر دروغ‌گویی
سرزنش شدن توسط والدین، تنبیه توسط والدین، برچسب دروغ‌گویی توسط والدین-محدودیت‌ها و خطوط قرمز زیاد از سوی والدین حفاظت از دیگران	اختلال رفتاری.	الگوهای کودک
تخیلات کودکان، فرار از جریمه یا انتظارات بالا	هیجانات	نیازهای روانی و احساسات
تلاش برای محافظت از خود در برابر عواقب انجام رفتارهای نامطلوب، ناتوانی در بیان درست حقایق و احساسات خود فرار از مسئولیت، فشارهای جامعه، اجتماع و همسالان-دروغ سفید	نبود مهارت درست عامل	فقدان مهارت ارتباطی

پنهان کاری و سرپوش گذاشتن

گاهی فرزندان کاری خلاف میل شما انجام می‌دهند و برای سرپوش گذاشتن به آن دروغ می‌گویند. این حالت به دلیل جلوگیری از مجازات از سوی شما رخ می‌دهد که اغلب یکی از شایع‌ترین دلایل دروغ‌گویی در کودکان هم محسوب می‌شود. در این باره کد شماره ۸ می‌گوید «دانش‌آموز داشتم که برای اینکه مادرش او را کودک می‌زده از نمراتی که بهش داده بودم پنهان می‌کرد تا مادرش نبیند»

زمانی که کودک احساس کند گفتن حقیقت به شما می‌تواند در هر حالتی عواقب بدی داشته باشد، ترجیح می‌دهد که اصل ماجرا را از شما پنهان کند. این حالت در کودکانی که زیاد تنبیه بدنی می‌شوند بیشتر است.

جلب توجه

یکی دیگر از دلایل دروغ‌گویی در کودکان که اتفاقاً بسیار هم شیوع دارد، جلب توجه است. زمانی که فرزند شما به گفتن دروغ‌های واضح و آشکار روی می‌آورد، معمولاً می‌خواهد مورد توجه اطرافیان خود قرار بگیرد. کودکانی که از کمبود توجه والدین رنج می‌برند، اغلب بیش از سایر هم سن و سالان خود به دروغ‌گویی روی می‌آورند. در این باره کد شماره ۱۲ می‌گوید «دانش‌آموزی داشتم که همیشه به هم می‌گفت آقا دلم درد می‌کند متونم کارتون تو دفتر به شینم» یا کد شماره ۲ می‌گوید «گزارش دادند که فلانی این حرفو زده وقتی بررسی کردم بیشتر برای جلب توجه بوده»

کنجکاوی یا سرگرمی

کودکان مانند افراد بزرگسال فکر نمی‌کنند. آن‌ها ممکن است حتی برای سرگرمی و گاهی برای کشف احتمالات مختلف به دروغ متوسل شوند؛ بنابراین دلیل دروغ‌گویی در برخی از موارد هیچ ارتباطی با محیط یا رفتار شما ندارد و نتیجه طرز فکر کودک برای سرگرمی خواهد بود. در این باره مصاحبه‌شونده کد شماره ۴ می‌گوید «دانش‌آموزی داشتم که بیشتر باهدف سرگرم کردن دوستانش دروغ می‌گفت»

داشتن تخیلات

دروغ‌ها همیشه هم عمدی نیستند. این رفتار گاهی از فانتزی‌های کودکان و تخیلات آن‌ها نشأت می‌گیرد. به همین دلیل ممکن است آن‌ها ناخواسته دروغ بگویند. این حالت خصوصاً در کودکانی که سن پایین‌تری دارند و هنوز با دنیای واقعی ارتباط عمیقی پیدا نکرده‌اند، بیشتر دیده می‌شود. تخیلاتی که منجر به دروغ‌گویی در کودکان می‌شوند، اغلب به دلیل این است که آن‌ها خیال‌پردازی‌های خود را بازندگی واقعی اشتباه می‌گیرند. در این باره شرکت‌کننده شماره ۷ می‌گوید «دانش‌آموزی داشتم که به هم می‌گفت آقا، بابایم تو بازار ده نفر رو باهم زد» یا مشارکت‌کننده شماره ۳ می‌گوید «عدم ابراز حقیقت ناشی از هیجانات و تخیلات کودک است»

کسب عزت نفس از طریق بزرگ‌نمایی

یک کودک ممکن است دروغ‌هایی به اطرافیان خود بگوید که اغراق‌آمیز هستند. این گروه از کودکان معمولاً از طریق دروغ‌های بزرگ به دنبال کسب عزت نفس در خود هستند تا بتوانند خود را در جایگاه بالاتری قرار دهند. برای مثال مصاحبه‌کننده شماره ۸ می‌گوید «کودکی که به دروغ ادعا می‌کرد که در مسابقه فوتبال توانسته ۱۰ گل بزند»

دروغ سفید برای مؤدب بودن

دروغ سفید یکی دیگر از دروغ‌هایی است که می‌تواند کودکان را درگیر کند. چنین دروغ‌هایی به عنوان یک نقاب از سوی کودک برای پنهان کردن کمبودها، ضعف‌ها و یا در خوش‌بینانه‌ترین حالت، به منظور مؤدب بودن به کار گرفته می‌شوند. در این باره مصاحبه‌کننده شماره ۵ می‌گوید «وقتی به بچه‌ها می‌گفتم چه کسی کتاب رو کامل خوانده یکی از بچه‌ها درحالی که یک صفحه رنخونده بود می‌گفت من همش و خندم». یا مصاحبه‌کننده شماره ۸ می‌گوید «دانش‌آموزی داشتم که تأخیر داشت و هر روز تا ساعت ۸ صبح خواب می‌ماند اما می‌گوید: من از شش بیدار هستم!»

یا مشارکت‌کننده شماره ۱۰ می‌گوید «دانش‌آموزی داشتم که در تولد خود کادویی گرفته بود که به آن علاقه نداشت اما از داشتن آن ابزار خوشحالی می‌کرد»، این گروه از کودکان معمولاً نمی‌خواهند به احساسات دیگران آسیب بزنند.

حفاظت از اطرافیان

کودک گاهی برای حفاظت از دیگران خود را در شرایط دروغ گفتن قرار می‌دهد. این سری از دروغ‌ها اغلب برای دوستان صمیمی یا اعضای خانواده گفته می‌شوند. کودکان بسته به شرایطی که در آن قرار می‌گیرند، ممکن است احساس کنند که باید برای کمک و حفاظت از اطرافیان دروغ بگویند. در این باره مشارکت‌کننده شماره ۵ می‌گوید

در این باره مشارکت‌کننده شماره ۳ می‌گوید: «دانش‌آموزی که من می‌دانستم به چه دلیل در کلاس غایب بود تا گفتم فلانی چرا نیامده فوراً گفت آقا به این دلیل و ... یک دروغ گفت».

پژوهش حاضر باهدف واکاوی تجارب زیسته معلمان از عوامل مؤثر بر دروغ‌گویی در بین دانش‌آموزان دوره ابتدایی انجام گرفت. نتایج نشان داد که تجارب که معلمان بیان کردند دروغ‌گویی کودکان شامل تناقض در صحبت‌ها، پاسخ‌های غیرواقعی، تغییر رفتار ناگهانی، پوشاندن خطاها، اجتناب از توضیح از جمله نشانه‌های دروغ‌گویی در کودکان هست دروغ‌گو خواندن یک کودک، اشتباه بسیار بزرگی است. اگر کودک خود را

دروغ‌گو خطاب کنید، زخمی بزرگ‌تر از آن چیزی که باعث دروغ‌گویی کودکان شده است را در او ایجاد می‌کنید. فرزند شما همیشه فکر می‌کند که «مامان حرفم را باور نمی‌کند» برچسب زدن به کودک و خطاب کردن او به عنوان یک کودک دروغ‌گو، می‌تواند باعث ایجاد احساس بد در کودک شود و الگوی دروغ‌گویی کودک را پیشرفته‌تر کند. قرار دادن کودک تحت فشار، باعث می‌شود که مجدداً کودک دروغ بگوید. اگر والدین داستان واقعی را می‌دانند، باید مستقیماً به دنبال موضوع بروند و درباره آن صحبت کنند. به جای اینکه از کودک بپرسید، تکالیفش را انجام داده‌ای یا نه؟ می‌توانید به او بگویید «می‌دانم که تکالیفت را انجام نداده‌ای، بیا در مورد اینکه چرا این کار ایده خوبی نیست، صحبت کنیم». یک راه حل مؤثر برای کاهش دروغ‌گویی کودکان، به حداقل رساندن موقعیت‌هایی است که در آن‌ها احتمال گفتن دروغ توسط کودک وجود دارد. اگر وارد اتاق کودک خود می‌شوید و می‌بینید که همه کتاب‌های او در وسط اتاق پخش‌اند؛ نیازی نیست که از کودک خودتان بپرسید «چرا تو همه کتاب‌هایت را روی زمین انداختی؟» ممکن است کودکان به دلیل اعتمادبه‌نفس پایین خودشان، دروغ بگویند؛ مثلاً آن‌ها می‌گویند «امروز توی فوتبال ۱۰ تا گل زدم» شما به عنوان والدین کودک، می‌دانید که او دارد در این مورد به شما دروغ می‌گوید؛ اما نیازی نیست که واکنش بدی نشان دهید. اگرچه این نوع دروغ گفتن هم می‌تواند یک رویکرد و رفتار بدی برای کودک باشد؛ اما آسیبی به دیگران وارد نمی‌کند. بهتر است که برای کنترل این نوع دروغ‌گویی در کودکان، ابتدا دروغ‌های آن‌ها را نادیده بگیرید و سپس، کم‌کم آن‌ها را به سمت آن چیزی که واقعی‌تر است هدایت کنید

با این سؤال، احتمالاً به او فرصت دروغ گفتن می‌دهید. در عوض می‌توانید در مورد آن چیزی که اتفاق افتاده صحبت کنید و یک راه حل ساده برای آن نیز پیدا کنید؛ مثلاً بگویید «می‌بینم که کتاب‌های شما روی زمین هستند. لطفاً آن‌ها را بردار و دوباره در کتابخانه‌ات بگذار». اگر کودک شما به دلیل اعتمادبه‌نفس پایین دروغ می‌گوید، کمک به او برای داشتن یک احساس بهتر از خود، می‌تواند بسیار کمک‌کننده باشد. اگر فرزند شما برای زیر سؤال بردن محدودیت‌های شما، دروغ می‌گوید؛ شاید ثابت‌قدم بودن شما، بتواند راه‌حل مؤثری برای بهبود دروغ‌گویی کودک باشد.

به‌غیر از توضیحات ذکرشده، می‌تواند با یک کودک دروغ‌گو به‌صورت زیر رفتار کنید تا بتوانید تا حد زیادی شاهد بهبود رفتارهای او باشید

با کودک خودتان در مورد اینکه چرا گفتن حقیقت مهم است، می‌تواند راهکاری مؤثر باشد. بر روی صداقت و ستایش

فرزندتان برای گفتن حقیقت تمرکز کنید. به کودک خودتان کمک کنید تا متوجه شود که اگر کار اشتباهی هم انجام داده باشد، می‌تواند با گفتن حقیقت عواقب کارش را به حداقل برساند. پس با کودک خود صحبت کنید تا یک احساس امنیت و آرامش میان شما و فرزندتان ایجاد شود.

در پاسخ به سؤال دوم تحقیق که راهکار مناسب برای دروغ‌گویی کودکان چیست؟

در پژوهش حاضر، ۱۴ نفر از معلمان ابتدایی شهر میناب به‌منظور کشف واقعیت پیچیده دروغ‌گویی و راهبردهای مقابله با آن در مسیر زندگی‌شان بررسی شدند. با بررسی مطالعه شده، ۳ کد تبیینی به شرح ذیل حاصل شد ۱-الگوی مناسب ۲- گوناگون بروز دروغ‌گویی و راهبرد بخشش. ۳- دلایل بروز دروغ‌گویی و حامی بودن در ادامه، هریک از کدهای تفسیری بررسی می‌شوند.

جدول ۳: راهکار مناسب برای کاهش دروغ‌گویی

کدگذاری باز (مقوله توصیفی)	کدگذاری محوری (مقوله تفسیری)	کدگذاری گزینشی و بازنگری کدها (مقوله تبیینی)
ریشه‌یابی کردن-برچسب زدن-محبت کردن کودک توسط والدین- ایجاد فضای روانی مطلوب-الگوی مناسب بودن-راهنمایی کردن کودک-برای آشکار کردن دروغ، کودک رو امتحان نکنیم-اعلام نارضایتی-آشنا کردن کودک با پیامد دروغ‌گویی	نقش والدین و اطرافیان	الگوی مناسب
خودآگاهی کودک - فرصت دوباره دادن-اجازه تفکر کردن- صبوری، تدوین قانون رفتار درست و غلط و مجازات، ثبات تربیتی اجازه بیان احساس انعطاف‌پذیری در مقابل دروغ‌گویی کودک-انتظار متناسب از کودک-	نادیده گرفتن	بخشش
تنبيه مناسب -نشان دادن که بیان حقیقت مجازات کمتری دارد- گوشزد کردن اشتباه کار-	مجازات کردن	حامی بودن

مقوله تبیینی که در پژوهش حاضر به دست آمد، الگو بودن والدین است. مصاحبه‌شوندگان تجربه خود در خصوص دلیل بروز چنین برخوردهایی از سوی والدین را بیان کرده‌اند. نمونه‌ای از کدهای استخراج‌شده در جدول ۲ آمده است. با بررسی کدهای مفهومی و طبقه‌بندی آن‌ها، کدهای توصیفی شامل: ریشه‌یابی کردن-برچسب زدن-محبت کردن کودک توسط والدین- ایجاد فضای روانی مطلوب-الگوی مناسب بودن-راهنمایی کردن کودک-برای آشکار کردن دروغ، کودک رو امتحان نکنیم-اعلام نارضایتی-آشنا کردن کودک با پیامد دروغ‌گویی به‌عنوان نقش والدین و اطرافیان به‌عنوان الگو در کاهش دروغ‌گویی مؤثر دانسته‌اند. دراین‌باره مشارکت‌کننده شماره ۵ می‌گوید: «کودک باید متوجه اشتباه بودن دروغ بشه، در مورد دروغ و تبعات منفی احتمالی آن برایش توضیح بدیم و طرز برخورد در موقعیت‌های مختلف را به او توضیح دیم که گاهی با رویاپردازی کاری اشتباه نکنه» یا کد شماره ۹ بیان کرد: «به دلیل نقش‌پذیری و تقلید کودکان با الگوی مناسب بودن و ایجاد یک محیط سالم تربیتی و دور کردن از دوستان دروغ‌گو ازاین‌گونه موارد می‌شه از دروغ‌گویی کوک جلوگیری کرد».

مقوله تفسیری دیگری که در مصاحبه‌های پژوهش حاضر برجسته شد، ارزش بخشش است. مطابق نظر مصاحبه‌شوندگان، آن‌ها در محیطی زندگی می‌کنند که مجبورند اطاعت کامل و بی‌چون و چرا از کودکان داشته باشند. چشم‌پوشی از اشتباهات کوچک و انعطاف والدین در کنار قوانین تربیتی بسیار حائز اهمیت است به‌طوری‌که از ترس تنبیه شدن و.... جلوگیری می‌کند و کودک احتمال بخشیده شدن را می‌دهد بنابراین احتمال کم‌تری در دروغ‌گویی کودک است.

با بررسی کدهای مفهومی و طبقه‌بندی آن‌ها، کدهای توصیفی شامل: خودآگاهی کودک - فرصت دوباره دادن-اجازه تفکر کردن- صبوری، تدوین قانون رفتار درست و غلط و مجازات، ثبات تربیتی اجازه بیان احساس انعطاف‌پذیری در مقابل دروغ‌گویی کودک-انتظار متناسب از کودک- به‌عنوان عامل تفسیری نادیده گرفتن ابراز داشتند.

مقوله تبیینی دیگری که در پژوهش حاضر به دست آمد، حامی بودن والدین است. این عامل به‌عنوان کاهش دروغ‌گویی در بیان مصاحبه‌شوندگان مطرح گردید. والدین با نشان دادن نارضایتی با حالات، رفتار و چهره کودک خود را متوجه کار اشتباهش بکنند. دراین‌باره کد شماره ۹ بیان کرد: با عدم بحث و سؤال‌های پی‌درپی در ایجاد اطمینان به کودک که اگر راست بگوید

آبادی، ۱۳۹۱) و نتایج (مصطفوی، ۱۳۶۸). در یک راستا هست. اگر کودکان تمرکز پایینی داشته باشد و وقایع را به یاد نیاورد، ممکن است دروغ بگوید تا جوابی برای گفتن داشته باشد. در کل، حافظه کودکان از بزرگسالان ضعیف‌تر است و شاید وقایع چند روز پیش را فراموش کنند نتایج در جامع مطالعه شده دروغ وجود دارد. هرچند نمونه مطالعه شده میزان آن‌ها از متوسط تا پایین‌تر نشان داد. عوامل متعددی می‌تواند پاسخ این چرایی باشد.

هرچند دروغ‌گویی در جامعه است، اما کنترل‌های بیرونی در این باره از اهمیت بسزایی برخوردار است. باورهای دینی، یکی از مهم‌ترین منابع کنترل بیرونی‌اند. به نظر دورکیم، عنصر اصلی تداوم حیات اجتماعی که باوجود تغییرات در روابط ماورای فردی که سازنده آن است استمرار می‌یابد، نظم اخلاقی است. در قاعده مشهور دورکیم، هنگامی که ما در حال پرستشیم، اعمال خود جامعه را در شکل قواعد اخلاقی می‌پرستیم (آرون، ۱۳۸۸).

تحلیل روایت‌های معلمان مورد مطالعه نشان داد که دروغ‌گویی مانند سایر بیماری‌های روانی و عاطفی، ابتدا از یک مسئله کوچک و ساده آغاز می‌شود. چنانچه به‌موقع درمان نشود به یک بیماری روحی تبدیل می‌شود. دروغ‌گویی عامل اصلی فسادهای دیگر است، به‌طوری‌که شاید بتوان گفت کلید ورود به سایر فسادها است.

بهترین راهی که انسان را از دروغ گفتن باز می‌دارد این است که توجه پیدا کند که دروغ گفتن مذموم‌ترین صفات است و به‌واسطه دروغ، مورد قهر و غضب الهی واقع و در آخرت به آتش دوزخ گرفتار خواهد شد و در دنیا دیر یا زود دروغ او فاش و حقیقت امر آشکار می‌گردد و او بین مردم رسوا و مطرود و منزوی خواهد شد و دیگر کسی برای سخن او ارزش و اعتباری قائل نیست و درواقع مرده‌ای در میان زندگان است.

امیرالمومنین علیه‌السلام می‌فرماید: دروغ‌گو با مرده برابر است؛ زیرا برتری انسان زنده بر مرده این است که مردم به او اعتماد می‌کنند و برای سخن او ارزش قائل هستند اما هنگامی که به سخن او اعتمادی نباشد زندگی او پوچ و باطل است. (تصنیف غررالحکم و درر الکلم، ج ۱، ح ۲۱۱۳). از طرفی انسان با شناخت ریشه‌های دروغ و قطع آن می‌تواند خود را از آلودگی به‌دروغ و ابتلاء به این آفت خطرناک مصون دارد. زمانی که متوجه دروغ‌گویی کودک خود شدید به‌هیچ‌عنوان واکنش تند و خشن نشان ندهید. مسئله دروغ‌گویی کودکان بسیار ساده‌تر از آنچه شما فکر می‌کنید است، پس سعی کنید در زمان مواجهه با آن به بهترین شکل ممکن مشکل ایجادشده را برطرف کنید؛ اما برای اینکه بتوانید از دروغ‌گویی کودکان جلوگیری کنید لازم است که به چند نکته توجه داشته باشید:

مشکلی پیش نمی‌آید کمک کنید و اگر دروغی گفت تنبیه متناسب با کار و سن او در نظر بگیرید، تنبیهی در جهت دفع دروغ‌گویی نه برانگیختن حس نفرت و لجبازی کودک. کشف علت یا علت‌های دروغ‌گویی و اقدام در جهت رفع آن‌ها، تقویت راست‌گویی، ایجاد آزادی در بیان احساسات و درک احساسات، ارضای نیازها، احترام به شخصیت، ایجاد آرامش، توجه به استعداد و توان افراد و... از جمله رفتارهایی است که اولیاء باید در مواجهه با دروغ‌گویی کودکان و نوجوانان از خود بروز بدهند

بحث نتیجه‌گیری

مطالعه حاضر باهدف واکاوی تجارب زیسته معلمان از عوامل مؤثر بر دروغ‌گویی در بین دانش آموزان دوره ابتدایی انجام گرفت. نتایج نشان داد که تناقض در صحبت‌ها، پاسخ‌های غیرواقعی، تغییر رفتار ناگهانی، پوشاندن خطاها، اجتناب از توضیح جزئیات از نشانه‌های دروغ‌گویی در کودکان بود. کودکان گاهی به دلیل جلب‌توجه، اجتناب از پیامدهای منفی، آزمایش رفتار جدید یا بهبود اعتمادبه‌نفس، جلوگیری از مشکلات، تقلید از دیگران، خیال‌پردازی، احساس ناامنی یا ناتوانی در بیان واقعیت اقدام به دروغ‌گویی می‌نمایند. با توصیفات یادشده علاوه بر شناخت ابعاد مختلف دروغ‌گویی به‌منزله یک ردیلت اخلاقی باید در مأموریت‌های عملی موردبازنگری اندیشی قرارداد تا این شناخت کمک کند برای کاهش و حذف بهتر این پدیده مذموم تلاش کرد. نتایج این تحقیق با یافته‌های (Depalo 2004) همسو هست.

سرزنش شدن توسط والدین، تنبیه توسط والدین، برچسب دروغ‌گویی توسط والدین و گاهی نیز بر اثر تخیلات کودکان، فرار از جریمه یا انتظارات بالا از جمله مواردی بود که از تجارب معلمان درباره دروغ بیان شد. کسب عزت‌نفس از طریق بزرگ‌نمایی. دروغ از بدترین معایب، زشت‌ترین گناهان و منشأ بسیاری از مفاسد است تا آنجا که یکی از گناهان کبیره به شمار می‌رود، از ردایل اخلاقی محسوب می‌شود و قرآن و روایات معصومین علیه‌السلام (آن را به‌شدت مذمت و نکوهش کرده‌اند. دروغ یکی از تهدیدکننده‌های ارزش‌های یک نظام فرهنگی و اجتماعی است؛ به‌طوری‌که در جو اجتماعی مملو از بی‌اعتمادی، روابط از دوستی‌های مشکوک و نافرجام گرفته تا رودربایستی‌ها و ملاحظه‌کاری‌ها و مصلحت‌جویی‌ها، پنهان‌کاری‌ها، بازی‌ها و درنهایت انواع دشمنی‌ها پیش می‌رود و به‌صورت های بسیار متنوعی‌ای روابط روانی- اجتماعی از فتنه، تملق، تلون، مبالغه، عیب‌پوشی، نیرنگ، فرصت‌طلبی، افترا و ده‌ها خصیصه منفی دیگر تجلی می‌کند که جملگی بر پایه دروغ شکل گرفته‌اند. یافته‌های تحقیق با نتایج (معیدفر و مقیمی اسفند

علت دروغ‌گویی و سن کودک خود را در نظر داشته باشید. معمولاً دروغ‌گویی در سنین پایین به دلیل نداشتن آگاهی کامل نمی‌تواند برای والدین دردسرساز باشد. سعی کنید عواقب دروغ‌گویی را از نظر اخلاقی به کودکان خود بیاموزید.

در طرز صحبت کردن خود باید به جملاتی که به کودکان می‌گویید توجه داشته باشید. به جای اینکه بگویید غذا خوردی؟ بهتر است بگویید چرا غذا نخوردی؟ درواقع شما با جمله اول زمینه را برای دروغ‌گویی کودکان مهیا می‌کنید. سعی کنید از دروغ‌گویی کودک خود به راحتی نگذرید، حتماً واکنش و عکس‌العملی نسبت به دروغ‌گویی کودکان نشان دهید. اگر کودک توجه و محبت کافی را از سمت شما دریافت نکند، دست به دروغ‌گویی می‌زند. وقتی والدین کارهای مثبت و خوب فرزند را نمی‌بینند، او مجبور می‌شود کارهای غلطی همچون دروغ‌گویی را امتحان کند، حتی اگر تنبیه شود. بعضی اوقات، ممکن است این دروغ‌ها از نظر دیگران شاخ‌دار باشد؛ اما کودک درکی از این قضیه ندارد و آن را ابزاری برای جلب توجه می‌بیند. سعی کنید به حرف‌های فرزندان گوش دهید و با آن‌ها وقت بگذرانید به هیچ‌عنوان اجازه ندهید که کودک شما از دروغی که گفته سود ببرد و تنبیه نشود. این عمل باعث می‌شود تا کودک نسبت به دروغ گفتن احساس بهتری داشته باشد.

پیشنهادهای کاربردی

ایجاد محیط پذیرا؛ ایجاد فضایی امن و پذیرا برای کودکان بسیار مهم است. به آن‌ها بیاموزید که هرگز برای بیان حقیقت مورد سختی قرار نمی‌گیرند و از جنبه‌های مثبت صداقت استقبال کنید.

نشان دادن مثال؛ به عنوان والدین و نمونه‌های زندگی، شما می‌توانید نشانه‌ای از صداقت و راست‌گویی باشید. با نشان دادن مثال خود، کودکان را به صداقت ترغیب کنید.

تشویق صداقت؛ به کودکان تشویق کنید تا به جای دروغ‌گویی، صداقت را انتخاب کنند. به آن‌ها بگویید که صداقت بهترین راه برای حل مشکلات است و از نیروی صداقت برای برقراری روابط خوب استفاده کنند.

مدیریت تحمل خطا؛ طبیعی است که کودکان در برخی موارد دروغ بگویند، به جای مجازات سخت، سعی کنید با صبر و تحمل خطا، با آن‌ها در جریان چرایی دروغ‌گویی صحبت کنید و از طریق بحث و گفتگو آن‌ها را آموزش دهید.

توجه به عواقب دروغ‌گویی؛ به کودکان آموزش دهید که دروغ‌گویی عواقب منفی دارد و می‌تواند به تضعیف روابط و

اعتماد منجر شود. بیان کنید که صادق بودن برای ساختن روابط قوی و پایدار ضروری است.

تشویق مهارت‌های ارتباطی؛ با کمک به کودکان در تقویت مهارت‌های ارتباطی، آن‌ها را قادر می‌سازید تا به درستی حقایق و احساسات خود را بیان کنند. آموزش مهارت‌هایی مانند ارائه نظرات، حل مسائل و مذاکره می‌تواند به کاهش دروغ‌گویی کودکان کمک کند.

جایزه دادن به رفتار صادقانه؛ با تشویق و جایزه دادن به کودکان برای رفتارهای صادقانه و صداقت، شما آن‌ها را تشویق می‌کنید تا دروغ‌گویی را کنار بگذارند و به جای آن از صداقت استفاده کنند.

از صبوری، مهربانی و همراهی با کودکان برای مقابله با دروغ‌گویی استفاده کنید. به آن‌ها فرصت دهید تا حقیقت را بیان کنند و احساسات خود را با شما به اشتراک بگذارند. درعین حال، حواس‌پرتی به الگوهای دروغ‌گویی در خودتان را نیز مدنظر قرار دهید زیرا کودکان از نمونه‌های اطرافیان خود یاد می‌گیرند.

درنهایت، مهم است که توجه و مراقبت نمایید و با کودکان در مورد مسائل گوناگون صحبت کنید. با برقراری یک ارتباط محکم و گفتگوهای باز، می‌توانید به کودکان کمک کنید تا مهارت‌های ارتباطی قوی‌تری به دست آورند و به جای دروغ‌گویی، صداقت را برگزینند.

لازم به ذکر است که هر کودک ممکن است دلایل خاصی برای دروغ‌گویی داشته باشد و تمامی راهکارها به همان اندازه مؤثر نباشند. در صورتی که دروغ‌گویی کودک شما به حدی است که مشکلات جدی را برای خود و دیگران ایجاد می‌کند، بهتر است با یک متخصص روانشناسی مشورت کنید تا راهنمایی‌های دقیق‌تری دریافت کنید.

موازین اخلاقی

در تمامی مصاحبه‌های انجام‌شده ضمن توجیه و رضایت‌مندی مشارکت‌کنندگان اطمینان داده شده که هیچ‌گونه اسمی از آن‌ها در متن مصاحبه مطرح نگردد و هیچ‌گونه افشای اطلاعات محرمانه صورت نپذیرد.

تشکر و قدردانی

از همکاری معلمان و مدیران و کارشناس آموزش ابتدایی جناب آقای شرفی و رنجبر تقدیر و تشکر می‌گردد.

تعارض منافع

مقاله حاضر فاقد تعارض منافع هست....

منابع فارسی

ابن منظور، ج. (۱۴۱۹ ق). لسان العرب، بیروت: دار احیاء التراث العربی.
افراسیابی، ح؛ و محمدی چیگویی، ا. (۱۳۹۵). «بررسی رابطه بین صداقت اجتماعی و احساس انومی در بین شهروندان شهر یزد»، تهران: دهمین کنگره پیشگامان پیشرفت.
امین، م. (۱۳۷۰). آفات زبان، تهران: افست کیا.
باربارا، پ. و آلن، پ. (۱۳۹۷). چرا مردان دروغ می گویند و زنان گریه می کنند. ترجمه ناهید رشید و نسرين گلدار، تهران: آسیم.
بازرگان، م. (۱۳۹۶). دروغ و نقش آن در دین و دنیای ما. تهران: کویر.

خدامرادی، الف. (۱۳۹۷). مطالعه درک معنایی دروغ در زندگی روزمره. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه خوارزمی، تهران.
رستم زاده، بتول و شیرین کام، اسحق. (۱۳۹۸) چگونه توانستم مشکل دروغ گوئی مهسا را برطرف کنم،
<https://civilica.com/doc/1273356>

ستوده، ه. ا. (۱۳۹۹). آسیب شناسی اجتماعی، تهران: آوای نور.
فراسیابی، ح. (۱۳۹۴). ما ایرانیان؛ زمینه کاوی تاریخی و اجتماعی خلقیات ایرانی. تهران: نشر نی.

قاسمی، س؛ و محدثی گیلوایی، ح. (۱۳۹۶). «مطالعه جامعه شناختی دروغ گوئی در روابط بینا جنسی مورد زوج های تهران (۱۳۹۵-۱۳۹۶)»، پژوهش نامه زنان، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۸(۳)، ۸۷-۱۱۶.

کُنی، م. (۱۳۷۷). «جایگاه دروغ و الگوهای رفتاری آن در روابط اجتماعی»، ماهنامه علوم اجتماعی، ش ۱۲، ص ۱۵۶-۱۳۷.

محدثی گیلوایی، ح؛ فلسفی، د. (۱۳۹۴). «تحلیلی جامعه شناختی از آمادگی برای دروغ گوئی»، ویژه نامه پژوهش زنان، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۶(۱)، ۱۳۳-۱۵۵.

محدثی گیلوایی، ح. و فلسفی، د. (۱۳۹۴). «تحلیلی جامعه شناختی از آمادگی برای دروغ گوئی»، ویژه نامه پژوهش زنان، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، س ۶، ش ۱، ص ۱۵۵-۱۳۳.

مختاری، مریم، احمدی، سیروس، مؤمنی زاده، شهاب الدین. (۱۴۰۱). عوامل روان شناختی و اجتماعی مؤثر بر دروغ گوئی در زندگی روزمره در بین شهروندان ۱۸ تا ۶۵ سال شهر یاسوج. پژوهش های راهبردی مسائل اجتماعی. ۱۱(۲): ۱۴۶-۱۲۳.
مصطفوی، ح. (۱۳۶۸). التحقيق فی کلمات القرآن الکریم، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.

مصطفوی، ح. (۱۳۶۸). التحقيق فی کلمات القرآن الکریم، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.

معیدفر، س. و مقیمی اسفندآبادی، ح. (۱۳۹۱). «بررسی عوامل آموزشی و تأثیر آن بر کج رفتاری»، جامعه شناسی کاربردی، ۴۶، ۲۰-۱.

معیدفر، س؛ و مقیمی اسفند آبادی، ح. (۱۳۹۱). «بررسی عوامل آموزشی و تأثیر آن بر کج رفتاری»، جامعه شناسی کاربردی، ۴۶، ۲۰-۱.

نراقی، ح. (۱۳۹۷). جامعه شناسی خودمانی؛ چرا درمانده ایم. تهران: اختران.

ولایتی، رقیه، ابراهیم پور، داود، علیزاده اقدم، محمدباقر، عباس زاده، محمد. (۱۴۰۱). رابطه کنش ارتباطی و سرمایه اجتماعی با گرایش به دروغ گوئی در میان دانشجویان. جامعه شناسی کاربردی. ۳۳(۱): ۸۲-۶۳.

فهرست منابع

Afrasiabi, H.; Mohammadi Chigoui, A. (2016). "Investigating the Relationship between Social Honesty and Feeling of Anomie among the Citizens of Yazd City", Tehran: Tenth Congress of Pioneers of Progress. [Persian]

Amin, M. (1991). The Disadvantages of Language, Tehran: Offset Kia. [Persian]

Arcimowicz, B., Cantarero, K., Soroko, E. (2015). Motivation and consequences of lying. A Qualitative Analysis of Everyday Lying, FQS, 16(3), 1-21.

Baker Kimberly, M. (2008). I Am Just Not Nure What We Are Going to do with her:

Barbara, P. and Allen, P. (2018). Why Men Lie and Women Cry. Translated by Nahid Rashid and Nasrin Goldar, Tehran: Asim. [Persian]

Bazargan, M. (2017). Lies and Their Role in Our Religion and World. Tehran: Kavir. [Persian]

Darmanus, L., Astuti, I., Purwanti, P. (2022). Analisis Faktor Faktor yang Mempengaruhi Peserta Didik Berohong pada Kelas VIII SMP Islam Ashabulkahfi Pontianak. Jurnal Pendidikan dan Pembelajaran Khatulistiwa (JPPK), 11(11), 2755-2763.

DePaulo, B.M. (2004). The many faces of lies. In Arthur G. Miller (Ed). The social psychology of good and evil. New York: Guilford Press.

DePaulo, B.M., Kashy, D.A. (1998). Everyday lies in close and casual relationships. Journal of Personality and Social Psychology, 74(1), 63-79.

Farastkhah, M. (2015). We Iranians; Historical and social background analysis of Iranian temperaments. Tehran: Nay Publishing. [Persian]

Ghasemi, S., Mohaddessi Gilvaei, H. (2017). "Sociological study of lying in intersexual

- Mokhtari, M., Ahmadi, S., Momeni Zadeh, Sh. (1999). Psychological and Social Factors Affecting Lying in Daily Life Among Citizens Between 18 and 65 Years of Age in Yasuj. Strategic Research on Social Issues, 11(2), 123-146. doi: 10.22108/srspi.2023.135376.1847[Persian]
- Mostafavi, H. (1989). Investigation into the Words of the Holy Quran, Tehran: Ministry of Culture and Islamic Guidance. [Persian]
- Mostafavi, H. (1989). Investigation into the Words of the Holy Quran, Tehran: Ministry of Culture and Islamic Guidance. [Persian]
- Naraghi, H. (2018). Sociology of the Intimate; Why Are We Helpless? Tehran: Akhtaran. [Persian]
- Rostamzadeh, B., Shirinkam, I. (2019). How I Was Able to Solve Mahsa's Lying Problem, <https://civilica.com/doc/1273356>
- Sotoudeh, H. A. (2010). Social Pathology, Tehran: Avae Noor. [Persian]
- Velayati, R., Ebrahim Pour, D., Alizadeh Aghdam, M.B., & Abbaszadeh, M. (2013). The Relationship between Communicative Action and Social Capital with the Tendency to Lie Among Students. Applied Sociology, 33(1), 63-82. doi: 10.22108/jas.2021.128014.2081.[Persian]
- relationships in the case of couples in Tehran (1395-1396)", Women's Research, Institute of Humanities and Cultural Studies, 8(3), 87-116. [Persian]
- Ibn Manzur, J. (1419 AH). Lisan-ul-Arab, Beirut: Dar Ihya al-Turaht al-Arabi. [Persian]
- Khodamoradi, A. (2018). Study of the semantic understanding of lies in everyday life. Master's thesis, Kharazmi University, Tehran. [Persian]
- Kotboy, M. (2000). "The place of lies and their behavioral patterns in social relationships", Social Sciences Monthly, 12, 156-137. [Persian]
- Moaidfar, S., Moghimi Esfandabadi, H. (2012). "Investigation of School Factors and Their Effects on Deviant Behavior", Applied Sociology, 46, 20-1. [Persian]
- Moeedfar, S. and Moghimi Esfandabadi, H. (2012). "Investigation of School Factors and Their Effects on Deviant Behavior", Applied Sociology, 46, 20-1. [Persian]
- Mohaddessi Gilvaei, H., Falsafi, D. (2015). "A Sociological Analysis of the Readiness to Lie", Special Issue of Women's Research, Institute of Humanities and Cultural Studies, 6(1), 133-155. [Persian]
- Mohaddisi-Gilvaei, H., Falsafi, D. (2015). "A Sociological Analysis of the Willingness to Lie", Special Issue of the Women's Research Journal, Institute for Humanities and Cultural Studies, Vol. 6, No. 1, pp. 133-155. [Persian]